

Kai kurios kainos per didelės net arkliams

Užaina kartą arklys į barą ir sako už baro stovinčiam vyriškiui: „Prašyčiau įpilti man penkiasdešimt gramų viskio.“

„Jokių problemų, - atsako barmenas. - Tai jums kainuos penkiasdešimt dolerių.“

„Gerai“, - atsako arklys ir, vienu mauku susipylęs gėrimą į gerklę, pasuka link išėjimo.

Tuo tarpu barmenas svarsto, kad dabar atsitiko nematytas dalykas: į barą užsuko alkoholi geriantis bei kalbantis arklys. Pasiveja jį prie durų, sako pirmą kartą matantis tokį arklį, pastebi, kad jis kol kas vienintelis iš savo gentainių, apsilankęs jo įstaigoje, kiti kažkodėl neužsuka.

„Ir neužsuks, kai tokios kainos“, - sako arklys.

Iš Davis Grossman knygos „Užaina kartą arklys į barą“

Neatleisk jiems, Viešpatie, nes jie žino, ką daro

Vytautas ŽEMAITIS. Ėjau Jaunimo g., prie 6-ojo namo išvydau vaizdelį, kurį matote nuotraukoje.

Užkalbinau prie laiptinės ant suolelio sėdėjusius namo senbuvius, kurie stebėjo, kaip UAB „Kelranga“ darbuotojai krovė į sunkvežimį tai, kas vakar dar teikė pavėsį.

Grįžęs į redakciją šiek tiek pasirašiau internete.

Pokalbis

- Negaila medžių? - klausiu

- Žinoma, gaila, bet **jaunimas nubalsavo**, kad vietoje medžių būtų aikštelė automobiliams. Neturi jų kur statyti, - atsako vyriškis ir priduria, - patys sodinome, šiems medžiams 52 metai.

- Tiek metų augo, o nupjovė per dieną. Net ašarą nubraukiau, - atvirauja moteris.

- Aikštelė kainuos 125 tūkstančius eurų. Namas mokės

25 tūkstančius, priklausomai nuo buto ploto, likusius duos savivaldybė, - paaiškina kita gyventoja.

Citatos

Iš savivaldybės administracijos Komunikacijos skyriaus pranešimų: „Kviečiu gyventojus būti tikraisiais savo miesto šeiminkais ir drąsiai kurti žaliąsias erdves prie savo namų, kad Marijampolė dar labiau sužaliuotų ir sužydėtų,“ - sako savi-

valdybės meras Povilas Isoda“.

„Marijampolės savivaldybės meras Povilas Isoda džiaugiasi, kad kasmet daugiabučių namų gyventojai aktyviai naudojami galimybe, prisidedant savo lėšomis, rekonstruoti ar remontuoti aikšteles.“

„Šiais metais yra planuojama, prisidedant gyventojams, rekonstruoti ar rekonstruoti 10 automobilių stovėjimo aikštelių prie daugiabučių namų...“

„Elitas“

Artėjant egzekucijai (ji vykdyta rugpjūčio 16 d.) prie Jaunimo g. 6-ojo namo, meras, administracijos direktorius Karolis Podolskis ir kitas savivaldybės „elitas“ apsilankė mieste viešėjusiame mobiliame klimato muziejuje. Matyt, įsitikinti, kad dešimt medžių, kurie bus iškirsti, ir dar daug kitų, iškeistų ar numatytų iškeisti į asfaltą, sumišusį su išmetamosiomis

dujomis, ar/ir betono statinius, yra menkniekis.

Pavyzdžiui, lyginant su Amazonės miškais, kur vien šiemet medžių sunaikinta teritorijoje, penkis kartus didesnėje už Niujorką. O čia kas - plotelis prie daugiabučio.

Todėl kertam, pjaunam, asfaltuojam ir, anot www.marijampole.lt, „galima tikėtis, kad Marijampolė galės išdidžiai vadintis „žaliuoju miestu“.“

V. Žemaičio nuotrauka

Kaip su vaikais aptarinėti finansus

Laurita PUTNAITĖ. Ne paslaptis, kad mokslo metai tėveliams ir jų atžaloms siejasi ir su išlaidų gausa. Deja, ne visi tėvai turi pakankamai finansinių išteklių, kad galėtų nupirkti savo vaikui madingą kuprinę, sportinę aprangą ar kitus naujus mokslo metų atributus. Psichologė Viktorija Bartkutė-Vyšniauskienė pataria, kaip paaiškinti vaikams, jog ne visi jų norai gali būti įgyvendinti „čia ir dabar“.

Nebijokite kalbėti

Anot jos, mažieji nuolat stebi aplinką, parduotuvių lentynas, televiziją, tad natūralu, kad įsinori naujų pirkinių.

„Tėvai pasijaučia labai nemaloniai ir išsigąsta, kad kažko negali leisti savo vaikui, todėl daro dažną klaidą – aiškina atžalai, kad norimo pirkinio jam tiesiog nereikia. Jei vaikui tai sakoma dažnai, jis išsiugdo kompleksą, kad nieko

neturi ir jam draudžiama norėti kažko naujo. Tokioje situacijoje tėvams svarbu nebijoti kalbėti apie galimybes ir paaiškinti, kad dėl susiklosčiusios padėties galima išpildyti tik keletą norų, o ne visus“, – sako psichologė.

Ji pažymi, jog, atsižvelgiant į finansinę šeimos padėtį, rekomenduojama atžalai nupirkti vieną ar keletą naujų atributų mokyklai, o kitus, jei įmanoma, pasiskolinti iš brolio ar sesės, vaiko draugų tėvų.

„Tokiu atveju vaikui nebus psichologinės traumos, nes parodysite, kad jo norai išklaunami, vertinami bei išpildomi. Nepaisant to, ar šeima yra finansiškai pasiturinti, ar ne – tėvai negali patenkinti visų vaiko norų. Vienam tėvai negali nupirkti naujos kuprinės, kito negali nusivesti į koncertą, dar su kitu – vykti į kelionę, ir visa tai nebūtinai dėl lėšų trūkumo, bet ir dėl laiko stokos ar paprasčiausių

kasdienių aplinkybių“, – aiškina specialistė.

Finansinis raštingumas – būtinas

Pasak jos, vaiko supratimas apie finansinę norų vertę prasideda nuo finansinio raštingumo: išlaidų planavimo, taupymo, pokalbių su tėvais ir pirkinių vertinimo. Apie finansus su atžala reikėtų pradėti kalbėti dar priešmokykliniame amžiuje, tačiau neversti vaikų taupyti tik mokyklinėms prekėms.

„Jeigu mes vaikus skatiname taupyti tik mokslo metų išlaidoms, jiems lieka nuoskauda, kad už santaupas neišsigijo pirkinio savo malonumui. Išklaukite atžalų norų ir sutarkite, kad dalį jie įgyvendins patys už savo sutaupytus pinigus, o dalį nupirksite jūs. Taip iš vaikų nebus atimta galimybė svajoti ir taupymo nepaversite prievole“, – įvardija psichologė.

Įmonės „Credit24“ Klientų patirties valdymo vadovė Donata Stoškuvienė paaiškina, jog mokant atžalą finansinio raštingumo bei skatinant pažinti taupymo vertę, veiksmingiausias ir bene paprasčiausias būdas yra skirti kišenpinigių.

„Su vaiku reikėtų aptarti sąlygas – ar skirsite kasdien mažiau, ar kartą į savaitę, bet daugiau. Svarbiausia, kad jis pats galės nuspręsti, ar kišenpinigių išleisti tuojau pat, ar kaupti ir išgyti didesnę pirkinį. Taip pat vaikui galima skirti šiek tiek pinigėlių už tam tikrus namų ruošos darbus: lapų grėbimą, indų plovimą, dulkių valymą. Taip jis bus skatinamas prisidėti prie buitės ir supras pinigų vertę“, – kalba D. Stoškuvienė.

Laikykites nuoseklumo

Anot jos, tėvai turėtų atsižvelgti į pajamų ir išlaidų planavimo

principus – taip ne tik palengvintų šeimos finansinius iššūkius, bet ir rodytų puikų pavyzdį vaikams. Atsisakyti nebūtinų pirkinių, numatyti, kurie svarbiausi, tikslingai juos planuoti yra pagrindiniai aspektai, kuriais vertėtų vadovautis siekiant išvengti skuboto mokyklinių prekių pirkimo.

„Atseikėti pinigų įvairiems vaiko pirkiniams reikia išsistisus metus, o ne tik pasitinkant rugsėjį. Patartina kas keletą mėnesių atnaujinti kuprinės turinį: išgyti keletą naujų sąsiuvinų, rašiklių, galbūt pakeisti ištemptą pieštukinę, o vietoje sudėvėtos sportinės aprangos išgyti naują. Taip išlaidos pasiskirstys per ilgesnį laikotarpį ir prieš rugsėjį nereikės tuštinti piniginių įvairiems pirkiniams“, – pataria D. Stoškuvienė.

Jai antrina V. Bartkutė-Vyšniauskienė, pabrėždama, kad itin svarbu taikyti tuos pačius finansinio raštingumo principus visus metus ir nuolat vaikus supažindinti su šeimos piniginių galimybėmis.

Kaip taupyti šilumą? Litesko

Energijos išteklių kainoms siekiant rekordines aukštumas, ekspertai ragina ne laukti šaltojo sezono, bet imtis priemonių, kurios padėtų sutaupyti šilumą namuose, įstaugose ar verslo įmonėse. Kiek teks mokėti už šilumos energiją artėjantį šildymo sezoną, priklauso ne vien nuo šilumos kainos ar lauko oro temperatūros, bet ir nuo efektyvaus šilumos suvartojimo pastatuose. Tad kaip sumažinti šilumos nuostolius?

Pirmas žingsnis – išsiaiškinti problemas

Energijos taupymo potencialą pastatuose, nepriklausomai nuo jų paskirties, padeda nustatyti energetinis auditas.

„Atliekant energijos vartojimo auditą nustatomos mažiausiai efektyvios pastato šilumos sistemos grandys. Kartu pateikiamos praktinės rekomendacijos, kaip mažinti energijos sąnaudas ir sutaupyti“, – sako bendrovės „Litesko“ filialo „Marijampolės šiluma“ technikos direktorius Darius Blažauskas.

„Energijos vartojimo auditai privalomi tik stambioms įmonėms, tačiau ši priemonė aktuali ne tik didiesiems. Išsiaiškinti galimybes ir pasirinkti efektyviausią energijos taupymo kelią šiandien svarbu visiems pastatų valdytojams“, – teigia D. Blažauskas.

Kompleksinė pastatų renovacija

Didžiausias taupymo efektas pasiekiamas atlikus kompleksinę pastatų renovaciją. Pastebima, kad apšiltinus pastato išorę, rūšio perdangas, sutvarkius vėdinimo sistemas, modernizavus šilumos punktą ir karšto vandens sistemą galima daugiau kaip 50 proc. sumažinti šilumos vartojimą.

„Vis dėlto, kompleksinė renovacija nėra vienintelis būdas taupyti energiją. Atlikus vadinamąją mažąją renovaciją, tai yra, pakeitus senus šilumos punktus automatizuotais, įrengus individualią energijos apskaitą, subalansavus vidaus šildymo ir karšto vandens sistemas šilumos poreikius galima sumažinti iki 30 proc. Tam šiuo metu kaip tik yra skiriama valstybės parama, dėl kurios į Aplinkos projektų valdymo agentūrą gali kreiptis pastatų administratoriai“, – sako Darius Blažauskas.

Pavyzdžiui, automatizavus šilumos punktus šilumos energija pastatams tiekiami automatiškai pagal lauko temperatūrą. Tai užtikrina, kad pastatai nebus peršildomi. O subalansavus šildymo ir karšto vandens sistemas, visus vartotojus pasieks vienodos temperatūros karštas vanduo ir pastate šiluma bus paskirstoma tolygiai.

Šiluma pagal individualius poreikius

Centrinę šildymo sistemą galima pritaikyti ir individualiems poreikiams. Tam reikia įrengti individualią šilumos reguliavimo sistemą: termostatinis ventilius, šilumos daliklius bei išmanųjį vienalaikį rodmenų nuskaitymą. Tai leidžia gyventojams ar verslo įmonėms šilumą atskirose patalpose naudoti pagal savo poreikius ir mokėti už tiek energijos, kiek suvartojama.

Paprasti būdai taupyti

Šilumos suvartojimas, anot D. Blažausko, kone labiausiai priklauso nuo pastato būklės, tačiau yra ir paprastų, nedaug kainuojančių priemonių, kurių imtis gali kiekvienas. Pavyzdžiui, nesandarių langų ir durų izoliavimas ar balkonų įstiklinimas. Ruošiantis žiemai, būtina sureguliuoti langus, užsandarinti plyšius tarp stiklo ir lango rėmų bei tarp lango rėmų ir sienos. Norint sumažinti šalto oro skverbimąsi į namus, svarbu izoliuoti lauko duris, o pastebėjus sienų įtrūkimus, juos užglaistyti.

Šaltuoju metų laiku visuomet reikėtų uždarinėti laiptinės duris, nepalikti pravirų langų ir juos taip pat užsandarinti. Taip šaltis iš laiptinės per sienas nesiverš į butus, o ir pačių laiptinių šildymui prireiks mažiau energijos.

Šildymo efektyvumą patalpose galima padidinti tinkamai išdėčius baldus. Dideli baldai neturėtų

užstoti radiatorių – šiltas oras nuo jų turėtų skliski netrukdomai.

Šildymo sezono pradžioje reikia kruopščiai patikrinti, ar radiatoriuose neliko oro. Jį būtina išleisti per tam skirtus ventilius, mat dėl šildymo sistemoje esančio nors ir nedidelio oro kiekio ne visi radiatoriai šils vienodai. Patartina už radiatoriaus esantį sienos plotą papildomai uždenkti šilumą atspindinčia plėvele ar specialios izoliacinės medžiagos lakštu, nukreipiančiu šilumą į kambarį, taip patalpoje taps šilčiau.

Vėdinant patalpas tai derėtų daryti intensyviai, bet trumpą laiką. Taip iš patalpų pašalinami kvapai ir drėgmė, o kartu jos neatšąla tiek, kiek langus pravirus laikant ilgą laiką.

Saulės šiluma – nemokama, todėl saulėtomis šildymo sezono dienomis atitraukite užuolaidas ir žaliuzes.

Ekspertų vertinimu, paprastomis priemonėmis šilumos poreikius galima sumažinti iki 10 proc.

Taupus šilumos vartojimas – administratorių atsakomybė

Norint efektyviai vartoti energiją svarbu ne tik modernizuoti šildymo sistemas, bet ir tinkamai jas prižiūrėti. Periodiškai turėtų būti plaunami šilumokaičiai, rūpinamasi šilumos izoliacijos, filtrų, siurblių ir kitų sistemos dalių būkle. Visa tai – pastatų administruojančios įmonės atsakomybė.

Svarbu nepamiršti, kad sutaupti energiją leidžia tiek specialistams patikėtas šilumos sistemų modernizavimas, tiek kasdienių įpročių keitimas ir priemonės, kurių galime imtis kiekvienas.

Maisto pasirinkimas susijęs su emocijomis

Aistė JANKŪNAITĖ, UAB „Idea Prima“. Pirminė maisto funkcija yra aprūpinti organizmą būtinomis medžiagomis, tačiau šiais laikais maistas tapo neatsiejamu nuo malonumo, patiriamo valgant. Specialistai teigia, kad tai susiję su emocijomis, ir atskleidžia, jog ne tik maistas veikia emocijas, bet ir emocijos turi įtakos maisto pasirinkimui.

„Patiriamos emocijos lemia maisto pasirinkimą, suvalgomą jo kiekį, net vietą ir laiką, tai vadinama emocijų reguliavimu maistu. Kartais žmonės tiesiog neranda kitų būdų išgyventi, patirti emocijų – tik užkandžiaudami. Maistu reguliuojamos ne tik nemalios ir nepageidaujamos emocijos, tokios kaip liūdesys, pyktis ar nerimas. Valgome ir kai esame laimingi, švenčiame. Maistas padeda reguliuoti emocijas, jas stiprinti“, – sako psichologė, knygos „Sutramdyta meška“ bendraautorė Rosita Kanapekaitė.

Vartotojai dažnai pasirenka tam tikrą maisto produktą dėl numanomų jo keliamų pojūčių, kuriuos prisimena iš ankstesnių patirčių, apie kurias gali sufleuoti ir maisto ar gėrimo spalva. Pasak sulčių, nektarų ir vaisių gėrimų gamintojos „Eckes-Graini Lietuva“ vadovo Mariaus Gudausko, kadangi spalvos veikia emocijas, jos turi įtakos pasirenkant produktą.

„Pavyzdžiui, apelsinų sultis įprasta gerti rytais, per pusryčius, ir ne tik todėl, kad jose yra naudingų maistinių medžiagų. Citrusiniai vaisiai asocijuojasi su vasara, gera nuotaika, vien jų kvapas suteikia energijos. Be to, geltona spalva laikoma įkvėpiančia optimizmo ir geros nuotaikos, o oranžinė – suteikiančia energijos“, – pastebi M. Gudauskas. Anot jo, intensyvios spalvos asocijuojasi su šventiškumu, tad trečdalis gyventojų sultis vartoja kaip desertą – norėdami pasilepinti, pagerinti nuotaiką.

Psichologė tikina, kad už maisto produktų ar patiekalų spalvą ne mažiau svarbi yra indų, iš kurių valgoma, spalva, taip pat jų forma ir dydis. Tyrimai atskleidė, kad valgant iš baltos lėkštės suvalgoma mažiausiai, o iš turkio spalvos – daugiausiai. Visgi spalvos ir jų įtaka yra labai individualus dalykas, tad žmonės galėtų patys stebėti, kaip jų apetitą ar potraukį maistui lemia skirtingų formų indai, jų ar maisto spalva.

„Kaip maisto spalva veikia žmones, matome, pavyzdžiui, svečiams iš tolimesnių užsienio šalių pasiūlę šaltibarščius. Mums rožiniai yra savaime suprantami, tačiau užsieniečiai, kuriems toks patiekalas yra neįprastas, dažnai sako, kad šaltibarščių spalva nekelia apetito“, – kalba R. Kanapekaitė.

Jos teigimu, žmonės į maistą dažnai žiūri kaip į pramogą, susikuria su juo susijusius ritualus. Tuomet tam tikras mėgstamas maisto produktas ar patiekalas tampa tarsi terapija emocinei savijautai pagerinti, kažko gero pažadu. Pavyzdžiui, atsibudus prastos nuotaikos žinoma, kad ją gali pagerinti stiklinė apelsinų sulčių ar cinamonu kvepianti bandelė. Žmogus susikūręs lūkestį, kad tam tikras maisto produktas pagerins dieną. Tai išmoktas elgesys, kai maistas yra stimulus tam tikrai organizmo reakcijai.

Ritualai, susiję su maistu, yra teigiamas dalykas, kol nekelia rizikų žmogaus sveikatai. Pašnekovė pataria atkreipti dėmesį, kokiai emocijai užplūdus kokią maistą valgome. Tyrimai rodo, kad pykčio metu žmonės dažniau renkasi kietą maistą, kurį reikia labiau kramtyti, nes kramtymo pojūtis suteikia jausmą, kad situacija yra valdoma. Tuo tarpu būdami liūdni dažniau griebiamės raminančio, į vaikystę nukeliančio maisto – manų košės ar ledų.

Klausytis, girdėti ir sąžiningai atlikti pareigas

Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos Marijampolės skyrius visuotiniame susirinkime į 2023 m. vykstančių savivaldos rinkimų kandidatę į mero postą išrinko ir patvirtino Vaidą Pituškienę.

„Darbas vietos savivaldoje pirmiausiai sukasi apie žmones. Apie jų kasdienes problemas: gatvių bei šaligatvių kokybę, saugumą, švietimą, sveikatos, socialines paslaugas, vietos transporto ir gražaus, patogaus gyvenimo klausimus. Visi šie klausimai geriausiai sprendžiami kalbant. Deja, bet didžiausia dabartinių mūsų savivaldybės vadovų problema ir yra nenoras kalbėtis ir tartis su visais savivaldybės gyventojais, su bendruomenėmis, su nevyriausybinėmis organizacijomis, su specialistais. Labai trūksta viešų diskusijų, apklausų ir elementarių viešų pokalbių. Tai ne tik neleidžia suformuoti aiškių tikslų, kurių visi siektume, tai tiesiog nuvilia ir demotyvuoja gyventojus. Manau, kad aš ir mano komanda labai rimtai pradėtume darbą nuo to – klausytis, girdėti ir sąžiningai atlikti mums patikėtas pareigas atliepiant visų savivaldybės gyventojų poreikius“, – sako Marijampolės savivaldybės tarybos TS-LKD frakcijos seniūnė Vaida Pituškienė.

Politinė reklama. Bus apmokėta iš TS-LKD Marijampolės skyriaus sąskaitos. Užs. Nr. 002

Ne rusmetis, bet spausdinto žodžio bus mažiau

Vytautas ŽEMAITIS. Žodis „maloniai“ retai kam asocijuojasi su nepatogumais. Ir jeigu Lietuvos paštas informuoja, kad maloniai laukia (žr. nuotrauką), reiškia turėtų būti geriau nei „Pay Post“ kioske (skyriuje) Bažnyčios gatvėje, kuriame klientai turėjo laukti lauke už durų, o viduje nebuvo kur prisėsti. Matyt, mažai kam atėjo į galvą, kad kioskas, kaip ir kiti „Pay Post“ skyriai, priklausantys Lietuvos paštui, uždaromi, nes ši valstybinė kontora išgyvena sunkius laikus ir dėl to optimizuoja savo veiklą. Optimizavimas, kaip žinia, valdiška kalba reiškia darbo vietų naikinimą.

„Na, panaikino darbo vietą kioske, o jos darbuotoją perkels į „Maximoje“ (Dariaus ir Girėno g.) jau kuris laikas įsikūrusį centrinį pašta. Ir žmogus darbo nepraras, ir mes, klientai, būsim aptarnaujami sparčiau ir maloniai“, – optimistiškai galvojo ne vienas marijampolietis, kol nesusedūrė su realybe. O ji pasirodė tokia, kad klientai ėmė ieškoti pagalbos žiniasklaidoje.

„Skambinau „Suvalkiečiui“ trimis telefonais – nė vienas neatsiliepė. Skambinau Marijampolės televizijai – tas pats. Todėl dabar prašau jūsų: ateikite į pašta „Maximoje“ ir pasižiūrėkite, kokios čia eilės, kaip rūpinamasi pagyvenusiais žmonėmis – jie neturi kur prisėsti“, – piktinosi ponis, pasakutinę rugpjūčio savaitę prisiskambinusi į „Miesto laikraštį“.

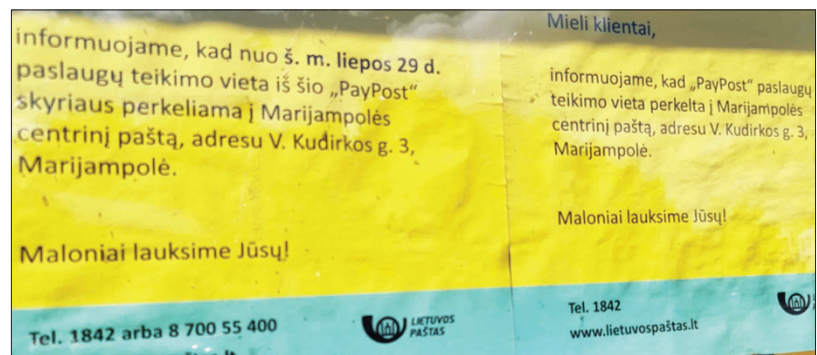
Kadangi paštas per gatvę, nuėjau pasižiūrėti. Maloniu laukimu čia nedvelkė.

Eilės didelės, prisėsti yra kur, tačiau tik keliems žmonėms, kiti garbaus amžiaus marijampoliečiai priversti ramstyti sienas arba apsaugines antrojo aukšto sienelės stebėdami, kaip lėtai slenka eilė.

Vėžlio tempas pateisinamas tuo, kad prie langelių dirbo tik dvi „paštininkės“, trečia kažką rūšiavo pagalbinėse patalpose, matomose iš klientų aptarnavimo salės. Vienas laukiančiųjų nostalgiskai prisiminė pašta, veikusį J. Basanavičiaus aikštėje, kuriame klientus neretai aptarnaudavo visi šeši langeliai.

Reiškia ir „Maximoje“ paštas optimizuojas. Negelbsti nė padidinti įkainiai už paslaugas. Gal todėl, kad per mažai padidino. Užtat nuo ateinančių metų Lietuvos paštas dešimt kartų (!) kels spaudos pristatymo įkainį miestuose. Tik įsivaizduokite, kiek kainuos laikraščių ir žurnalų prenumerata. Tikėtina, kad daug žmonių į ją nuspispaus (nebent, kaip spaudos draudimo metais, atsiras knygnešių, kuriems lietuviškas žodis buvo svarbiau už pinigus), nes papildomų dešimčių, o gal ir šimtų eurų reikės sumokėti už šiek tiek lėtesniais tempais brangstančius šilumą, elektrą, dujas ir atitinkamai maisto produktus.

O naujienų ir kitų tauškalų užtektinai internete, televizijoje. Galop yra radijas ir amžinoji agentūra VPP (viena ponis pasakė), kurios neįveiks nei kainų kilimas, nei pokyčiai vietinėje bei tarptautinėje ekonomikoje ir/ar politikoje.

Skelbimas Bažnyčios gatvėje ant kiosko, kurio „brolis“ Dariaus ir Girėno gatvėje jau senokai nukeltas

Tokios eilės retos net prie „Maximos“ kasų

V. Žemaitis nuotraukos

Kalvarijos savivaldybėje – priekabiavimas dėl amžiaus

Miglė KOLINYTĖ. Lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė nustatė, kad Kalvarijos savivaldybė pažeidė Lygių galimybių įstatymą – priėmimo į darbą procese prie kandidatės priekabiavimą dėl jos amžiaus.

Į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą kreipėsi moteris, siekusi kandidatuoti į Kalvarijos savivaldybės administracijos direktorės pareigas.

Pareiškėja teigė, kad vykstant Seimo Valskybės valdymo ir savivaldybių komiteto posėdžiui, Kalvarijos savivaldybės meras viešai pateikė nuomonę apie galimą kandidatę: „<...> 31-eri metai, turi keturis vaikelius, per tą laiką baigė mokslus, jokios patirties neturi. Kaip aš ją galiu skirti?“.

Pareiškėja teigė, kad meras savo komentaru pažemino ne tik ją, bet ir visas moteris, mamas, kurios ne tik augina

vaikus, bet ir derina šeimą su studijomis bei darbu.

Meras tarnybai aiškino, kad minėtą komentarą pasakė tik bendrame kontekste, siekdamas atkreipti dėmesį į pareiškėjos atsivadimą šeimai, lavinimuisi skirtą laiką. Pasak jo, tai nėra faktai, indikuojantys apie reikalingą patirtį ir kompetencijas.

Tačiau lygių galimybių kontrolierė B. Sabatauskaitė tvirtina, kad tokiame komentare šioje situacijoje nėra realios priežasties, o pasisakymas žemino pareiškėjos orumą, sukūrė įžeidžiančią aplinką.

„Tyrimo metu paaiškėjo, kad meras neteikė pareiškėjos kandidatūros į savivaldybės administracijos direktorės pareigas dėl nepakankamos vadovaujamojo darbo patirties ir kitų objektyvių aplinkybių, todėl diskriminacija priėmimo į darbą procese

nebuvo nustatyta. Visgi savo pasisakyme posėdžio metu jis pabrėžė pareiškėjos amžių ir šeimines padėtį (vaikų turėjimą), tarsi siedamas jos vadovaujamosios darbo patirties ar kitų dalykinių savybių neturėjimą su šiais dviem elementais. Tokie veiksmai laikomi priekabiavimu, o tai yra Lygių galimybių įstatymo pažeidimas“, – teigia B. Sabatauskaitė.

Savivaldybė pripažinta priekabiavusi tik dėl amžiaus, tad gali kilti klausimas – ar mero išsakytas komentaras apie šeimines padėtis nelaikomas pažeidimu?

B. Sabatauskaitė pažymi, kad skundas gautas gegužės mėnesį, kai dar nebuvo įsigalioję Lygių galimybių įstatymo pakeitimai, draudžiantys diskriminaciją ir priekabiavimą dėl socialinės (šeiminės) padėties. Toks diskriminavimo pagrindas įsigaliojo tik šių metų rugpjūčio 1 dieną.

„Kaip žinia, įstatymai negalioja atgaline tvarka, todėl naujai įtvirtinto diskriminacijos pagrindo negalime taikyti šiai situacijai. Tačiau jei skundą būtume gavę dėl komentarų, išsakytų po rugpjūčio 1 dienos, pasisakymas apie vaikų turėjimą galėtų būti vertinamas kaip galimas priekabiavimas dėl šeiminių padėties“, – paaiškina B. Sabatauskaitė. Ji priduria, kad darbdaviai neturėtų reikalauti informacijos iš asmenų apie jų privatų gyvenimą ar šeimos planus.

Lygių galimybių kontrolierė primena, kad naujai įsigalioję Lygių galimybių įstatymo pakeitimai draudžia diskriminaciją dėl šeiminių padėties, pavyzdžiui – vaikų turėjimo, gyvenimo susituokus ar nesutuokus ir pan. Asmenys, dėl to patyrę diskriminaciją, nuo šiol kviečiami kreiptis į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą: <https://lygybe.lt/lt/klauskite>.

„Tele2“ pasiūlymai studentams: geriausios kainos studijoms reikalingiems įrenginiams

Studentams ruduo – pokyčių metas, tad dabar geriausias laikas atsinaujinti mokymuisi reikalingus įrenginius. Mobiliojo ryšio operatorius „Tele2“ paruošė daugybę studentams skirtų pasiūlymų, kurie leis sutaupyti. Daugiau informacijos galite rasti internetiniame puslapyje www.tele2.lt.

„iPhone“ telefonai – vos su 1 Eur pradine įmoka

Studentams, norintiems išsiskirti stilingu telefonu, puikiu pasirinkimu gali tapti „iPhone 12“ (128 GB). Jis pasižymi geriausia visų laikų „iPhone“ telefonuose esančia kamerų sistema. Abi galinės ir asmeninių kamerų palaiko naktinį, „Deep Fusion“ ir „Smart HDR 3“ režimus. Itin pažangus algoritmas leis užfiksuoti detalias nuotraukas net ir prasto apšvietimo sąlygomis.

Šį telefoną „Tele2“ internetiniame puslapyje su 24 mėn. sutartimi įsigyti galima vos už 1 Eur pradine įmoka (mėnesinė įmoka 32,83 Eur/mėn.). Šis pasiūlymas galioja kartu užsisakant „Tele2“ pokalbių planą. Be to, įsigiję šį „iPhone“ modelį vos už 1 ct taip pat gaus belaidį „Magsafe“ įkroviklį.

Ieškantiems galingo ir talpia baterija pasižyminčio telefono verta užmesti akį į „iPhone SE 3rd Gen“ (128 GB). Šio telefono lustas itin galingas – toks pat yra naudojamas ir „iPhone 13“ serijos įrenginiuose, tad jo galios pakaks įvairioms su studijomis susijusioms užduotims atlikti. Taip pat šis modelis pasižymi ir itin talpia baterija, o jei norėsite jį įkrauti, akumuliatorius 50 proc. įkrovą pasieks vos per pusvalandį.

„Tele2“ internetiniame puslapyje šį telefoną su 24 mėn. sutartimi dabar galima įsigyti vos už 1 Eur pradine įmoka (mėnesinė įmoka 23,25 Eur/mėn.). Šis pasiūlymas galioja kartu užsisakant „Tele2“ pokalbių planą.

Nešiojamieji kompiuteriai – paskaitoms ir pramogoms

Nepamainomas pagalbininkas studijuojant – nešiojamasis kompiuteris. „Dell Latitude 3410“ yra itin lengvas ir sveria vos 1,65 kg. Tai reiškia, kad šį įrenginį patogiai galėsite neštis į paskaitas, o integruota „ExpressCharge“ funkcija pasirūpins itin greitu baterijos įkrovimu, tad kompiuteriu galėsite naudotis visos dienos metu.

Šį nešiojamąjį kompiuterį „Tele2“ internetinėje svetainėje su 24 mėn. sutartimi įsigyti galite vos už 1 Eur pradine įmoka (mėnesinė įmoka – 22,45 Eur/mėn.). Šis pasiūlymas galioja kartu įsigyjant 50 GB „Laisvo interneto“ planą (mėnesinė kaina – 6,90 Eur/mėn.).

Studentams, mėgstantiems kompiuterinius žaidimus, „Tele2“ taip pat turi pasiūlymą. Žaidimų kompiuteris „Lenovo IdeaPad Gaming 3“ tiesiog sukurtas tam, kad padėtų skinti pergales akademiniame ir žaidimų pasaulyje. Kompiuteryje esantis „AMD Ryzen 5 5600H“ procesorius užtikrins sklandų kompiuterio darbą net ir atliekant keletą užduočių vienu metu.

Dabar šį nešiojamąjį kompiuterį „Tele2“ internetinėje svetainėje su 24 mėn. sutartimi įsigyti galite vos už 1 Eur pradine įmoka (mėnesinė įmoka – 34,91 Eur/mėn.). Šis pasiūlymas galioja kartu įsigyjant 50 GB „Laisvo interneto“ planą (mėnesinė kaina – 6,90 Eur/mėn.). Taip pat, kartu su šiuo

kompiuteriu įsigyti galite ir „Lenovo L24e-30, 23.8“ monitorių. Perkant rinkinį iškart, sutaupsite net 80 Eur.

„Laisvas internetas“ – sklandžioms paskaitoms, kad ir kur būtumėte

Studijuojant interneto gali prireikti bet kur – namuose, universitete, bibliotekoje. Jei norite visuomet su savimi turėti patikimą

internetą, verta atkreipti dėmesį į „Laisvo interneto“ pasiūlymus.

Dabar mobiliojo ryšio operatorius „Tele2“ studentams parengė išskirtinį pasiūlymą – naujiems klientams pasirašius 12 mėn. 500 GB „Laisvo interneto“ sutartį, mėnesinė įmoka sieks vos 12,90 Eur/mėn. (įprasta kaina – 19,90 Eur/mėn.). Šis pasiūlymas galioja tik klientams, turintiems studento pažymėjimą. Modemo kaina į pasiūlymą neįskaičiuota ir prasideda nuo 2,5 Eur/mėn.

Savitarnos plovykla „H2Auto“ Marijampolėje: nauji pasiūlymai verslui

Per šešerius metus įsitvirtinęs Lietuvos privačių klientų rinkoje, savitarnos plovyklų tinklas „H2Auto“ numato tolimesnę paslaugų plėtrą. Pasak įmonės atstovų, klientus pavyksta pritraukti patogiu, išmaniu aptarnavimu, kokybiškomis paslaugomis bei konkurencingais pasiūlymais.

„H2Auto“ yra Lietuvos savitarnos plovyklų rinkos lyderis su didžiausiu tinklu – 15-oje šalies miestų veikia 25 plovyklos. Pirmoji viso „H2Auto“ tinklo plovykla buvo atidaryta Marijampolėje, Gėlyno gatvėje 2016 metais, po metų – dar viena Vytauto gatvėje.

Pasak bendrovės klientų aptarnavimo va-

dybininkės Vilijos Priešpilytės, miesto gyventojai jau įpratę prie kokybiškų ir saugių „H2Auto“ švarinimosi paslaugų.

„Plovyklų operatorių komandos rūpinasi estetiška aplinka, įrenginių bei paslaugų kokybe du kartus per dieną, o aptarnavimo paslaugas telefonu teikiame 24 valandas per

parą. Plovykloje plaunami tiek komerciniais lipdukais apipavidalinti ar nestandartinių gabaritų automobiliai, tiek ir statybų įranga. Žmonės jau seniai įsitikino kėbulą tausojančios technologijos privalumais. Be to, esame itin šiuolaikiški – pavyzdžiui, žmogus gali paspausti plovimo pauzė, atsakyti į svarbų skambutį, ir už tai nemokėti“, – pasakoja V. Priešpilytė.

Praėjusiais metais plovyklų paslaugomis klientai Marijampolėje pasinaudojo daugiau nei 55 tūkst. kartų. Nuolat augantį klientų skaičių lėmė ir praėjusiais metais modernizuota klientų patirtis: pristatyta visus prižiūros įrenginius aktyvuojanti išmanioji programėlė, šių metų kovo mėnesį plovyklų kasose įdiegtas atsiskaitymo negrynaisiais pinigais modulis.

„H2AUTO išmanioji programėlė buvo tiksliai kuriama mūsų verslui, nuodugniai ištyrus klientų lūkesčius. Joje pristatėme nuolaidų planus gyventojams bei verslo klientų aplinką su progresinėmis lojalumo programomis. Vien per pirmąjį programėlės gyvavimo pusmetį ja pasinaudojo daugiau kaip du tūkstančiai Marijampolės vairuotojų“, – teigia „H2Auto“ vadovė Emilė Dirvinskienė.

Dar patogesnį ir sklandesnį verslo klientų aptarnavimą užtikrins netrukus startuosiantį jiems skirta savitarna svetainėje. Čia sutartis bus galima pasirašyti keliais paspaudimais, klientai taip pat galės užsakyti aktualias paslaugas.

„Drašiai galime teigti, kad esame aktyviausi mitų apie savitarnos plovyklas griovėjai. Lietuvoje verslo klientams gauti vieną sąskaitą faktūrą per mėnesį ar turėti automatiškai kas mėnesį atsinaujinantį kreditą už plovimo paslaugas dar atrodo kaip mokslinė fantastika. Tačiau būtent tai ir siūlo „H2Auto“. Be to, verslai gali pasinaudoti ir progresinėmis lojalumo nuolaidomis. Už tokį dėmesį bei investicijas į klientų patirtis ir esame mylimi Lietuvos vairuotojų“, – sako E. Dirvinskienė.

Bendrovė taip pat didelį dėmesį skiria tvariai, aplinkai draugiškai veiklai: šiemet įmonė ketina gauti ISO aplinkosaugos ir vadybos sistemų sertifikatus, kurie patvirtins išteklių valdymo efektyvumą mažinant poveikį gamtai.

„H2Auto“ plovyklos Marijampolėje yra Vytauto g. 48A ir Gėlyno g. 6.

Sužinokite daugiau apie paslaugas svetainėje www.h2auto.lt

V. Priešpilytė

Įpročiai

Transporto kompetencijų agentūra dalyvauja tarptautiniame „Baseline“ projekte, kurio tyrimai atskleidė Lietuvos vairuotojų įpročius. Vaziavimo greičio tyrimų rezultatai rodo, kad net 53 proc. vairuotojų viršija leistiną vaziavimo greitį. Anot tyrimo, 85,5 proc. vaikų vežami specialiose automobilinėse kėdutėse, tačiau daugiau nei trečdalis iš jų yra neteisingai prisegti, t. y. netinkamai prisegtos pačios kėdutės, netinkamai prisegami vaikai kėdutėse arba kėdutės neatitinka vaiko amžiaus, ūgio ir svorio. Taip pat nustatyta, kad greitoji medicinos pagalba į eismo įvykio vietą atvyksta vidutiniškai per 28 minutes nuo pirminio pagalbos skambučio. Remiantis Europos Komisijos pateikiama informacija, mirčių skaičius po eismo įvykių sumažėtų trečdaliu, jei greitosios medicinos pagalbos atvykimo į eismo įvykio vietą laikas sutrumpėtų nuo 25 iki 15 minučių.

Mirus tremtinei, politinei kalinei, partizanų ryšininkei
Alvai Zitai RINKEVIČIŪTEI-SIDARAVIČIENEI
užjaučiame velionės šeimą ir artimuosius.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių
sajungos Marijampolės skyrius

Krašto istorija: kiek Kumelionyse yra Kimenavos?

Rimvydas URBONAVIČIUS istorikas, Arūnas KAPSEVIČIUS kraštotyrininkas. Besibaigiant Sūduvos minėjimo metams nusprendėme aplankyti daug ginčų tarp Marijampolės senosios istorijos tyrinėtojų keliančią sūduvių žemę Kimenavą. Rugpjūčio 29 d. kartu su muziejininku Tomu Kukausku iškeliavome į dabartinės Lenkijos Mozūrų kraštą. Norėjome savo akimis pamatyti netoli Ožišo (Ario) miestelio (apie 170 km nuo Marijampolės) stūkstantį Kimenavos piliakalnį.

Minimas dokumentuose

Šiuolaikiniuose žemėlapiuose Kimenavos vardo nėra, bet istoriniuose dokumentuose, pavyzdžiui, 1515 m. Mozūrų žemėje jis minimas kaip Kymmenau, o 1826-1828 m. Kaymenau. Lenkų istorikas Janas Poverskis Kimenavos pilies ir gyvenvietės vietą nurodo maždaug 10 kilometrų į šiaurės rytus nuo Ožišo miestelio, prie Vylevy (Wylewy) ežero. Šią nuomonę palaiko ir garsusis švedų mokslininkas baltistas Knutas Olofas Falkas, tyrinėjęs sūduvių vandenvardžius bei santykius su kitomis tautomis. Lenkų profesorė kalbotyrininkė Maria Biolk savo 2004-ųjų metų darbe, apibendrinusi visą turimą istorinę medžiagą, įtvirtino Kimenavos žemės ir centrinės pilies vietą. Tuo neabejoja ir Varšuvos universiteto archeologai, tyrinėję pilies kalną.

Skomantas kaip Skomack

Tai, ką išvydome atvažiuavę, paliko neišdildomą įspūdį. Mat šalia pilies kalno yra keli piliakalniai. Pagrindinis piliakalnis su didžiule viršutine aikšte iškilęs 147 metrus virš jūros lygio, todėl pavargome, kol į jį pakilome. Kitas piliakalnis apaugęs medžiais ir šiek tiek mažesnis. Priepilio gyvenvietė, matyt, buvo įsikūrusi ant trečios, žemesnės kalvos.

Iš pilies kalno atsivėrė nuostabus vaizdas į Vylevy ežerą, nes Kimenava yra šio ežero pusiasalyje, o netoliese augantis miškas sustiprina sūduvišką istorinę dvasiją. Už kelių kilometrų yra sūduvių vado Skoman-

to vardu pavadinti kaimai: Skomack Maly, Skomack Wielky bei Rostki Skomackie.

Stipriausias tarp prūsų

Tiek įspūdžių, o dabar grįžkime prie istorinių faktų. Kryžiuočių ordinas apie 1226 m. įsikūrė Kulmo žemėje. Užkariavę Nadruvą ir Skalviją, kryžiuočiai nuo 1277 m. ėmė veržtis į Sūduvą. Jos žemės buvo į rytus nuo Galindos ir Nadruvos, už didžiųjų Mozūrų ežerų, o šiaurėje siekė Nemuną. Teigiama, kad šis kraštas buvo stipriausias tarp prūsų žemių ir paskutinis prarado nepriklausomybę, o pirmąjį kryžiuočių smūgį patyrė sūduvių žemė, vadinama „Kymenow“, nes ji buvo arčiausiai ordino teritorijų.

Lietuvos istorikai E. Gudavičius, R. Batūra rašė apie kryžiuočių karą su lietuviais bei prūsų gentimis. Ši laikotarpį taip pat atsakingai tyrinėjo lenkų mokslininkai: H. Lovmianskis, S. Zajenčkovskis, A. Kaminskis, jau minėtas J. Poverskis ir kt.

Kryžiuočių žygis

Vienas informatyviausių šaltinių apie sūduvių žemes yra kryžiuočių ordino metraštininko Petro Dusburgiečio „Prūsijos žemės kronika“. Čia aprašytas kryžiuočių žygis į Kimenavą 1278 metais: „Brolis Konradas iš Tirbergo, magistras, ir daug brolių su tūkstančiu penkiais šimtais raitelių įsiveržė į Sūduvos žemę ir nusiaubė tą jos valsčių, kuris vadinamas Kimenava; neskaitant galybės užmuštųjų, jie išsivarė su savimi tūkstantį belaisvių ir išsigabeno galybę kitokio grobio. Kitą dieną, kai brolių kariuomenė atsitraukdama priėjo mišką, juos pasivijo trys tūkstančiai rinktinių sūduvių vyrų, kuriuos broliai su saviškiais drąsiai užpuolė, daugybę nukovė ir mirtinai sužeidė, o kitus nuvijo iki įėjus į jų žemę. Šiose kautynėse brolių kariuomenė neteko šešių vyrų, kritusių kovoje, visi kiti sveiki sugrįžo atgal.“

Nors pasakojimas trumpas, bet sužinojome, kad kryžiuočių išpuolis į Sūduvos žemę

truko **dvi dienas**, minimas Vinso miškas bei šalia buvusi įeiga - siena tarp sūduvių gyvenamos ir kryžiuočių anksčiau užgrobtos ir kontroliuojamos teritorijos.

Galima suabejoti dėl metraštininko pateiktų kariuomenių pusių nuostolių: visais laikais pasakotojai savo kariuomenės praradimus ar nuostolius mažina, o priešininko didina. Tačiau mus domina ne nuostoliai, o laikas ir vieta, iš kurios ordino kariuomenė išžygiuoja ir į kurią ji grįžta. P. Dusburgiečiui nebuvo reikalo šių aplinkybių keisti ar kaip nors jas dailinti, tad istorikams ta žinia yra patikima ir surasti Vinso mišką nebuvo sunku.

Iš kur ėjo ir kur grįžo

Kito karo žygio, surengto 1279 m. žiemą į Pokimą (Kimenavą), aprašymas suteikia dar daugiau informacijos. P. Dusburgietis pasakoja: „Tuo metu brolis Konradas iš Tirbergo Jaunesnysis, Prūsijos žemės maršalas, magistro įsakytas, sutelkė visą savo kariuomenę ir įsiveržė į Sūduvos žemės valsčių, vardu Pakima; smarkiai ji nusiaubęs, sudeginęs ir apiplėšęs. Paėmęs į nelaisvę ir išžudęs daugybę žmonių, patraukė atgal ir vakare perėjo su savo kariuomene užšalusį ežerą, vardu Nagutinas. Rytui išaušus, ledas taip ištirpo, kad niekam nė į galvą nebūtų atėję, jog jie čia perėjo.“

Minimas Nagutino (Niegočino) ežeras yra šiauriau Vinso miško. Po pirmojo žygio kryžiuočiai pasiekė įeigą į savo žemes „**kitą dieną**“, o po antrojo žygio – **tos pačios dienos „vakare**“. Turint tokius vietas ir laiko faktus (ežero ir miško pavadinimą) aišku, kad sūduvių žemė Kimenava (Pokima) buvo šalia Ordino kontroliuojamos, anksčiau buvusios galindų, žemės (galima spėti, kad žygin išsiruosta iš Ryno tvirtovės, kuri tuo metu buvo medinė).

Kelias keliui nelygu

Svarbu suprasti, kaip keliauta ir žygiuota prieš šimtus metų. Antai istorikas Z. Raulinaitis, nagrinėjęs jotvingių kovas su

voliniečiais, mozūrais ir lenkais 1248-49 metais, teigia, kad nuo Narvio ir Bebro upių, aukščiau Lukos žiočių, tiesiai yra apie 35 km atstumas, tačiau miškų keliais galėjo susidaryti apie 45-50 km. Grobiančiai ir naikinančiai apylinkes stambiai kariuomenei tas kelias galėjo užtrukti apie dvi dienas.

Net 1784 m. Kauno dekanato parapijų aprašyme teigiama, kad iš Prienų į Marijampolę „septynios mylios, **kelias naujai nutiestas** (ne per miškus ir pelkes - aut. pastaba) ir vasaros keliu su pastoviu važiuoti reikia 12 valandų, žiemą - 8 valandas“.

Lėkti, grįžti, pamosuoti...

O dabar apie knygų autoriaus Kęstučio Subačiaus bandymą primesti versiją Kumelionys = Kimenava. Pafantazuokime: kryžiuočiai žygiuoja nuo Mozūrų didžiųjų ežerų iki Kumelionių (dabartinio piliakalnio) prie Šešupės. Pirmyn ir atgal reikia sukarti daugiau nei 300 km. Jei riteriai jodami (važiuodami) nemiega, nevalgo, žirgų nekeičia, neįsunkina į joki liūną, sūduviai iš pasalos jų neužpuola, tuomet su „Dievo pagalba“ jiems reikėtų keliauti maždaug 6 paras. Nepamirškime, kad ne tik nulėkti iki Kumelionių reikia, bet ir grįžti, o dar turi likti laiko ir jėgų kaip reikiant pamojuoti kalavijais. Po to „daug brolių“ ir šarvuoti raiteliai susirankioja žuvusius bei sužeistuosius, surikuoja belaisvius (tarp jų moteris ir vaikai), pasikrauna „galybę kitokio grobio“ ir visus varo, gabeną į savo žemes už daugiau nei pusantro šimto kilometrų nuo jų nusiaubto Kumelionių valsčiaus. Koku greičiu ši kavalkada turėjo lėkti, kad, marijampolietiškos Kimenavos šalininko tvirtinimu, per parą įveiktų daugiau kaip 300 kilometrų?! O dar tie archeologai, kurie tyrinėjo Kumelionių piliakalnį ir nustatė, kad mūsų minimų įvykių metu jis jau buvo negyvenamas...

Kumelionys kitaip - Koštinas

Nėra ir niekas neranda jokių argumentų, kad Kumelionių piliakalnis ir Kimenavos pilis tai tas pats objektas, nebent šios versijos kūrėjui ir šalininkui užtenka tarybinės lietuviškos enciklopedijos tomo 2, 107 psl. žemėlapyje ir Onos Maksimaitienės knygoje įrašytų dviejų žodžių „Kumelionys (Kimenava)“. Bet atsiverskite Algirdo Matulevičiaus knygą „Mažoji Lietuva XVIII amžiuje“ ir šios knygos įvade rasite Baltų žemes žymintį planą, kurį sudarė ta pati Ona Maksimaitienė, ir pamatysite, kad tarp Galindos, Mėruniško, Dainavos prie Bebro upės pažymėta Kimenavos žemė. Mokslininkė tiesiog ištaisė savo ar leidyklos padarytą klaidą.

Dar grįžkime prie Kumelionų kaimo ir piliakalnio vardo. Kaimas turėjo ir kitą vardą, sename dokumente rašoma „Kumelany alias Kosztyn“ tai yra „Kumelionys kitaip Koštinas“. Žinoma, išeitį galima rasti, tereikia Ordino metraštininko P. Dusburgiečio pasakojimą perrašyti kaip patogiau ir vietoje „...priėjo mišką, vardu **Vinsas**“ įrašyti **Ramintos girios** vardą, o Kumelionis vadinti **Kimenava**. Štai tiek belieka Kumelionyse Kimenavos.

Kimenavos piliakalnis

A. Kapsevičiaus nuotrauka

Marijampolėje vykusį trisdešimtąjį tarptautinį galiūnų turnyrą užbaigusius fejerverkus tradiciškai surengusi pirotechnikos profesionalų įmonė „Blikas“ pelnė Didįjį prizą stambiausiam Europoje fejerverkų festivalyje Berlyne.

Nugalėtojai sako, jog šis laimėjimas yra rimčiausias jėgų patikrinimas prieš rugsėjį Vingio parke vyksiančią fejerverkų fiestą „Vilniaus fejėrija“.

Fejerverkų festivalio direktorių ir įmonės „Blikas“ vadovas Gytis LAGUNAVIČIUS džiaugėsi, kad parodomąją programą pamatys ir Lietuvos žiūrovai. „Pasirodymas Berlyne buvo tarsi repeticija – ji pavyko su kaupu. Buvo nuostabus jausmas girdėti mūsų šalies himną, matyti iškeltą trispalvę ir žinoti, kad

už nuoširdų darbą bei drąsą esi vainikuojamas,“ - sakė jis.

Du vakarus olimpiniam stadione Berlyne vykusiame festivalyje PYRONALE lietuviai rungėsi su Šveicarijos, Brazilijos, Gran Kanarijos, Estijos ir Meksikos komandomis. Visi dalyviai buvo paruošę ir demonstravo originalias programas, tačiau lietuviai savo pasirodymu pakerėjo gausiai susirinkusią publiką ir vertinimo komisiją.

„Pelnęme jau per dešimt tarptautinių apdovanojimų, tad nesikuklindami galime teigti, kad žiūrovams pateikiame tik patį kokybiškiausią reginį, sukeliantį stipriausius potyrius. Tuo pačiu vadovaujamės aukštais saugumo ir ekologijos standartais, tokiais pačiais kaip ir Vokietijoje“, - sakė G. Lagunavičius.

Berlyno fejerverkų festivalio žiūri bei žiūrovus itin nustebino dizainerio Mindaugo Preikšo ir „Bliko“ pirotechnikos meistrų sukurtas pasirodymas, pavadintas „Žėrinti kelionė per neužmirštamą klasiką“.

Vokietijos spaudoje buvo pažymėta, jog lietuvių programa išsiskyrė muzikalumu ir dar nematytais fejerverkų raštais bei spalvomis.

Įmonės „Blikas“ ruošta programą bus galima išvysti rugsėjo 24 d. Vilniaus Vingio parke. Be lietuvių, fejerverkų festivalyje „Vilniaus fejėrija“ dalyvaus pirotechnikų komanda iš Meksikos, taip pat sėkmingai pasirodžiusi Berlyno festivalyje. Žiūrovai pamatys pirotechnikų iš Lenkijos bei Rumunijos pasirodymus.

PARDUODA

Parduodu naują klausos aparatą (60 Eur) ir papildus vyrams erekcijai gerinti (25 Eur).
Tel. 8-646 04605.

REIKALINGA

UAB „Lietuvos cukraus fabrikas“
Cukraus gamybos sezono laikotarpiui
REIKALINGI:

- Gamybos operatoriai,
- Katilinės kūrikas,
- Produkcijos krovėjai,
- Pamainos sandėlininkas,
- Krautuvo vairuotojai (SM kategorija).

Atlyginimas nuo 650 iki 1 000 eur atskaičius mokesčius.

Darbas pamainomis. Apmokome darbo vietoje.

Yra galimybė likti dirbti neterminuoti po sezono.

Tel. 8 672 11271;

el.p. personalas@lietuvoscukrus.lt

PERKA

Brangiausiai Lietuvoje miškus (brandžius, jaunus, malkinius, iškirstus), žemes, sodybas. Tel. 8-676 41155.

Sendaikčius: papuošalus, ženklelius, karo atributiką. Fotoaparatus, plokšteles, monetas, nuotraukas, žiūronus, laikrodžius ir visa kita. Atvykstu. Tel. 8-671 04381.

Superkame visų markių automobilius. Gali būti nevažiuojantys. Atsiskaitome iš karto. Tel. 8-675 80030.

Perku sodybą su žeme, gali būti miške ar vaizdingoje vietoje prie ežero ar upės, pageidautina vienkiemis. Siūlyti tel. 8-611 01110.

BRANGIAI PERKA MIŠKĄ

Gali būti su bendraturčiais, neatidalintas su skolomis, sutvarkome paveldėjimus ir kitus dokumentus.

DĖL PERKAMO MIŠKO
ATSAKYMAS PER 1 VAL.

864455355, 866066466

PASLAUGOS

Neliknojamojo turto operacijos: pirkimas; pardavimas, tarpininkavimas; pasiskolos; vertinimas. www.zeme.lt. Tel. 8-680 84444.

Kiekvieną šeštadienį atliekame profilaktinį kaminių valymą. Tel. 8-621 99958.

Stogų dengimas, skardinimas, fasado dailiųjų montavimas. Tel. 8-692 77122.

Stogų, fasadų, trinkelėlių plovimas. Tel. 8-631 91211.

VIDARA STOGAI IR FASADAI

- Plieninės stogų dangos
- Lietaus nuvedimo sistemos
- Skardos lankstinių gamyba

RUKKI PARTNERIS

PROFESIONALUS STOGŲ IR FASADŲ CENTRAS
Stoties g.14, Marijampolė, tel.8-699-46959

SPECIALUS
PASIŪLYMAS!

VIDARA siūlo darbą:

PLATAUS PROFILIO STATYBININKAMS:

Siūlome galimybę naudotis įmonės transportu atvykimui į darbą.
Atlyginimas 800 – 1200 eur į rankas.

Dėl darbo kreiptis: adresu Gedimino g. 3a Marijampolė, tel. nr. 8 685 67606

Medinių, tinkuotų namų bei skardinių ir šiferinių stogų dažymas. Tel. 8-621 99958.

SIENŲ ŠILTINIMAS
į oro tarpus
Tel. 8 696 42 020

**Kauno klinikų kraujagyslių
chirurgas
Antanas JAKUTIS**
rugsėjo 26 d.

Gyd. Purtojų klinikoje,
Kauno g. 76,

KONSULTUOS IR ECHOSKOPUOS
pacientus, sergančius
kraujagyslių (kojų, rankų, pilvo)
ligomis. Tel. 8-672 44488.

NEMOKAMA „Miesto laikraštį“ (ISSN 1822-5667) leidžia UAB „Regionas“ (įmonės kodas 122210251, 92 proc. akcijų priklauso UAB koncemui „Alga“). Laikraštis leidžiamas du kartus per mėnesį. Redakcijos adresas Kauno g. 15 (6 kab., II a.), LT-68178 Marijampolė, tel. 8-605 99998, el.p. miesto@miesto.lt. Vyriausiasis redaktorius Vytautas Žemaitis, el.p. zemaitis@miesto.lt, reklamos vadovė Inesa Kazlauskienė, tel. 8-605 99998, el.p. reklama@miesto.lt, vyriausioji dizainerė Kristina Budrienė. Šio numerio tiražas 7 020 egz. Spausdina spaustuvė Ignatkose (Balstogė, Lenkija). Užsakomųjų straipsnių pavadinimai - pasvirusiu šriftu. Už reklamos ir užsakomųjų straipsnių turinį atsako užsakovas.

Kitas numeris rugsėjo 29 d.

STATYBOS RITMAS

Gamyklų g. 3, Marijampolė
Tel. (8 343) 71450, info@sr.lt

KASAME KŪDRAS ILGASTRĖLIU EKSKAVATORIUMI

Transporto ir statybinių mechanizmų nuoma:

Tel. (8-343) 70482

www.sr.lt

Kviečiama pretenduoti į Meilės Lukšienės premiją

Iki rugsėjo 15 dienos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija mokytojus kviečia pretenduoti į Meilės Lukšienės premiją.

Kandidatūras gali siūlyti švietimo įstaigų vadovai, savivaldybės, mokytojai, mokiniai, tėvai ir jų organizacijos, nevyriausybinių organizacijų, švietimo asociacijų, ministerijai pavaldžių institucijų, savo kandidatūrą gali teikti ir pats pretendentas.

Meilės Lukšienės premijos laureatą atrinks švietimo, mokslo ir sporto ministro sudaryta komisija.

Pagrindiniai atrankos kriterijai: gera pedagoginio darbo pradžia ir tolesnė veikla, orientuota į ugdymo demokratizavimą ir modernizavimą, humaniškumo principais grįsta elgsena, tautiškai ir pilietiškai aktyvi veikla, drąsi, pripažinta praktika, kūrybinga veikla ugdymo procese, sėkmingi edukaciniai projektai, lyderystė mokykloje ir vietos bendruomenėje ir kt.

Premijos tikslas – įprasminti švietimo reformos pradininkės habilituotos daktarės Meilės Lukšienės atminimą ir skatinti pedagogus aktyviai įsitraukti į švietimo plėtotės darbus. Premijos laureatas įsipareigoja tęsti Meilės Lukšienės idėjas.

Rekomendacijas ir kandidato sutikimą dėl jo asmens duomenų panaudojimo prašome pateikti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai adresu A. Volano g. 2, 01124, Vilnius arba el. p. smmin@smsm.lt.

Meilės Lukšienės premijos skyrimo nuostatai skelbiami Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos interneto svetainėje.

Premija teikiama spalio mėnesį, Tarptautinės mokytojų dienos proga. Premijos dydis - 120 bazinių socialinių išmokų BSI (5520 Eur).

REIKALINGI

STATYBOS RITMAS

PLATAUS PROFILIO STATYBININKAI

Atlyginimas 1 100 eurų neatskaičius mokesčių

Kreiptis:

**Gamyklų g. 3,
Marijampolė
tel. 8 652 50618;
8 343 71450.**

SSS
SENUKAI

ĮRANKIŲ NUOMA

Nuo 5 iki 10 parų -15%

Nuo 11 ir daugiau parų - 30%

Nuomojantis įrankius 5 paras ir ilgiau,
sekmadienio mokestis neskaičiuojamas

☎ 8 650 32 667

📍 Stoties g. 47, Marijampolė

EKO
BETONAS

GAMYKLŲ G. 3, MARIJAMPOLĖ,
TEL. (8 343) 70744, 8 699 12591

UAB Ekobetonas

GAMINA

ĮVARIŲ RŪŠIŲ BETONĄ
IR BETONO MIŠINIUS

BETONAS PRISTATOMAS BETONO SIURBLIAIS, BETONVEŽĖMIS IR SAVIVARČIAIS

METALO GAMINIAI (ARMATŪRA)

Tel. 8 655 04687

Makaronai ir su kuo juos valgyti

Vilma JUODKAZIENĖ, prekybos tinklo „Iki“ maisto ekspertė. Nors makaronai pirmiausia siejasi su Italija, jų kilmės vieta – senovės Azija. Manoma, kad pasaulyje egzistuoja net 350 skirtingų makaronų rūšių – ir maždaug keturis kartus daugiau jų pavadinimų. Taip atsitiko todėl, kad kai kurie makaronų tipai turi skirtingus pavadinimus skirtingomis kalbomis. O, pavyzdžiui, Italijoje makaronų pavadinimai gali skirtis net ir skirtingose regionuose.

Pirmasis oficialus makaronų paminėjimas istoriniuose šaltiniuose užfiksuotas 1154 m. Sicilijoje. Tuomet šis produktas pradėjo plisti visoje Italijoje, vėliau Europoje, o galiausiai ir pasaulyje. Populiarėjant makaronams, virėjai pradėjo ieškoti naujų būdų, kaip patiekalą padaryti dar patrauklesnį. XVIII a. buvo pristatytas vienas ikoniskiausių makaronų priedų – pomidorų padažas.

Penkios populiariausios makaronų rūšys yra *penne*, *spaghetti*, *fusilli*, *rigatoni* ir *tagliatelle*. Makaronai Italijoje tradiciškai patiekiami *al dente* – tai yra iki galo neišvirta. Tokiu būdu paruošti jie išlieka tvirti ir nepavirsta į košę. Skirtingos makaronų formos paprastai valgomos su skirtingais padažais: pavyzdžiui, spiralės formos makaronai *fusilli* patiekiami su pomidorų padažu, klasikiniai *spaghetti* – dažniausiai su iš faršo ir daržovių pagamintu Bolonijos padažu, o pusemėnuliukų formos makaronai *gomiti rigati* gardinami daržovėmis.

Tuo metu kaspinėlių formos makaronus *farfalle* siūloma patiekti su vištiena. Viena išskirtiniausių makaronų rūšių – vamzdeliai *rigatoni* yra tuščiaaviduriai, todėl prie jų itin gerai „limpa“ padažai. Šiuos makaronus italai dažniausiai patiekia su mėsos pagardais.

Tagliatelle yra šiek tiek už spagečius storesni ir plokštesni makaronai.

Šios rūšies tekstūra yra itin lengva, todėl jais dažniausiai mėgaujamasi patiekiant su lengvu jūros gėry-

bių padažu. Dar vieni į *tagliatelle* panašūs makaronai *fettuccine* paplitę centrinėje Italijoje ir dažniausiai patiekiami su sūrio ir daržovių padažu.

Prie makaronų būtina paminėti ir *ravioli* – juos galima vadinti koldūnų pusbroliais iš Italijos. Dažniausiai šie makaronai gaminami su sūrio, daržovių arba mėsos įdaru ir patiekiami su įvairiausiais padažais. Sakoma, kad viena populiariausių makaronų rūšių *penne* – tai nedideli siauri tuščiaaviduriai vamzdeliai, juos mėgstama valgyti su *pesto* padažu.

Tinklaraštininkė Amelija Kuzmarskė pasakoja, kad makaronai jai yra vienas tų produktų, kuriuos ji valgo ištisus metus. Ji siūlo makaronų receptą.

Su pomidorų ir rikotos padažu

Reikia: 2 šaukštų alyvuogių aliejaus; vidutinio svogūno; 4 česnako skiltelių; 0,5-1 čili pipiro; skardinės konservuotų kapotų pomidorų (400 g); 130 g rikotos sūrio; 250 g makaronų (pvz.: *fettuccine* ar kitos mėgstamos formos); druskos ir juodųjų pipirų; Parmezano sūrio (patiekimui).

Gaminimas: pirmiausia Amelija smulkiai supjausto svogūną, česnakus ir čili (jei naudoja). Atidaro pomidorų skardinę, pripila puodą vandens (kuriame virs makaronus), paruošia keptuvę ar troškintuvą padažui, rikotos sūrį. Tuomet įjungia kaitrą puodui su vandeniu, kad šis užvirtų.

Vėliau į įkaitintą keptuvę ar troškintuvą pila aliejų ir beria svogūnus. Ir viską kepina tol, kol šie tampa vos auksiniai.

Tuomet beria česnakus ir čili, viską kepina dar dvi minutes. Į keptuvę pila visą skardinę pomidorų ir leidžia padažui burbuliuoti apie 10 min., kol sutirštės.

Tada į verdantį vandenį deda šaukštą druskos ir verda makaronus minute mažiau, nei nurodyta ant pakuotės. Kai makaronai išverda, į atskirą indą šeiminiškė įpila jų virimo vandens. Jo prireiks padažo konsistencijai reguliuoti.

Į keptuvę su sutirštėjusiu padažu deda šaukštelį (be kaupo) druskos ir rikotą. Išmaišo.

Tuomet pila makaronų virimo vandens (taip reguliuoja tirštumą). Šį kartą jo panaudojo apie 200 ml.

Į padažą sudeda makaronus ir išmaišo. Jei trūksta, pila dar virimo vandens.

Patiekia su šviežiais grūstais juodaisiais pipirais ir parmezano sūriu.

A. Kuzmarskės nuotrauka

Džioviau, džioviau grybus...

Be džiovintų ir mišku kvepiančių grybų dažnas žmogus neišvaizduoja ne tik Kūčių stalo patiekalų, bet ir kasdienio raciono – gardina jais sriubas, padažus, troškinius, įvairius kepinus bei salotas. Tačiau laikai, kai kiekvienoje virtuvėje puikavosi krosnis, naudota miško gėrybėms džiovinti – praeityje, todėl grybų mylėtojai ieško naujų, kartais ir pačių netikėčiausių būdų grybams bei uogoms konservuoti, informuojama pranešime žiniasklaidai.

Kaip pasakoja grybavimo asociacijos įkūrėjas ir pasaulio čempionas Vytenis Daugudis, kol rinkoje nebuvo specialių uogoms ir grybams skirtų džioviklių, nagingi lietuviai buvo išgudrinę namuose gamintis specialias grybų džiovinimo dėžes.

„Pats esu matęs: susikonstruodavo medines kelių aukštų lentynas, pajungdavo ventiliatorių, elektrą ir taip džiovindavo grybus. Taip pat dažnai grybus dar ir dabar žmonės džiovina elektrinėse ar dujinėse viryklėse, tačiau tai nėra lengvas procesas. Ilgai užtrunka, ne visos viryklės leidžia nustatyti žemą temperatūrą ir tada labai lengva grybus ne sudžiovinti, o sudeginti“, – perspėja V. Daugudis.

Taip pat jis sako girdėjęs istorijų, kaip grybai džiauunami šiltnamiuose ar pirtyse bei prieš vasaros saulę ant automobilio kapoto, o rudenį – ant radiatorių arba įkaitusių dujinių katilų. Džūkijoje žmonės grybus anksčiau džiovindavo ir specialiose duon-

kepėse, tačiau dabar tokias turi retas šeiminkas

Specialistai atkreipia dėmesį, kad tinkamam grybų džiovinimui reikia palaikyti ne aukštesnę nei 45–55 laipsnių temperatūrą. Taip pat svarbu, kad grybai būtų švarūs, visi panašaus dydžio. Jeigu pavyks laikytis šių sąlygų, tuomet galėsite mėgautis kokybiškais džiovintais grybais – jie bus švelnios, aksominės tekstūros, netrupės.

„Namuose turiu dvi džiovikles. Net nenorėčiau grįžti prie senųjų laikų ir džiovinti grybų ant krosnies. Vasarą ją reikia kurti, prižiūrėti, neperkaitinti – žaidi, kaip vaikas. Dabar specialios džioviklės yra visiems prieinamos“, – pasakoja grybautojas V. Daugudis.

Varėnos rajone gyvenantis Vytenis aiškina. „Norėdami kilogramo džiovintų grybų, turėsite džiovinimui pasiruošti bent dešimt kilogramų šviežių. Mėgstu prisidžiovinti baravykų, raudonikių, makavykų. Niekada nedžiovinu voveraičių, tačiau šiais laikais žmonės eksperimentuoja. Svarbu, kad būtumėte šimtu procentų tikri, kad jūsų surinkti grybai – tikrai valgomi.“

Anot grybautojo, džiovinti grybai gali sėkmingai išsilaikyti metus ir ilgiau. „Tačiau paprastai iki kito grybų sezono visas atsargas būname pabaigę“, – atskleidžia vyras. Turėdamas dvi džiovikles namuose, jis grybų džiovina ne tik savo reikmėms, bet ir paruošia atsargų artimiesiems.

Kryžiažodis

Sudarė Danutė Šulcaitė

Ganos sostinė	Prie lango parimęs kurortas	1	Australijos sterblinis lokiukas	Pragaro ir piktųjų jėgų valdovas	Iš ... rūksta dūmai	Šventoji ...
Klajojimas, klaidžiojimas					Skaidysis į dalis	1-4 klasių mokiniai
Dekoratyvinio šuns veislė	7	Rašytoja Žorž ...	Stengsiesi pajauti kvapą	Guminė juostelė, žamelė		4
					Ežeras Ignalinos rajone	
	F. „Ir viso ... negana“ Nykštukinis buivolai			Šiandien, dabar		
			Likimo ... (neišvengiama nelaimė)	LDK valstiečių duoklė		
	3	Prapulis, nusimes Žvalgosi		2		„Gimiau pačiu ...“
						... Pilypaitės koncertas
			Dauba	Priegilias kairysis intakas		
				6		
			Kur nors vyks (eiti ar važiuos)	Informacinės komunikacinės technologijos		
Poetė ... Nėris			„Aomenas“ kitaip			8
					Guis, nuolat bars	
				5		

Kryžiažodžio atsakymus SIŪSKITE trumposiomis SMS žinutėmis

8-605 99998

SMS žinutėje rašykite atsakymą ir vardą, pavardę.

Atsakymus siųskite iki rugsėjo 18 d. 12 val. Laimėtojas bus paskelbtas kitame laikraščio numeryje

Kryžiažodžio (Nr. 16) atsakymas: **PORTALAS**

Vertikaliai: *Amfiteatras. Šiek. Užgaida. Sau. Ark. Nutilo. Asai. Ašara. Oksana. Lapos. Klasika. Gum. Laibuma. San. Žvilgsnis. SA. Horizontaliai: Šinjonas. Miestas. Kaiša. Ulan. Tau. Orakulas. Alga. Labili. Arakas. Reiks. Pigus. Atokumas. Smagi. Samana.*

Knugą „Kibernetiniai karai“ laimėjo MANTAS TAUKEVIČIUS. Prizą atsiimti redakcijoje, Kauno g. 15 (II a., 6 kab.), prieš tai susitarus tel. 8-605 99998.

Marijampoliečių žydų – miesto kūrėjų palikimas

Arūno KAPSEVIČIAUS, kraštotyrininko, parengtas maršrutas po atmintinas mūsų bendrapiliečių vietas.

Marijampolės ištakos siekia XVIII amžiaus vidurį. Prienų seniūno grafo Marko Antonijaus ir jo žmonos Pranciškos Butlerių pastangomis buvo įkurtas Staropolės miestelis, kuris rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėtas 1744 metų Vilniaus vyskupijos sinodo dokumentuose. Tikėtina, kad jau tada į miestelį atvyko pirmieji žydai. 1758 metais grafienės Pranciškos Butlerienės marionų vienuoliams skirtame fundacijos akte netiesiogiai užsimenama apie pirmuosius prekybininkus ir amatininkus, kurie neabejotinai buvo žydų tautybės.

Vykdamas Abiejų tautų respublikos (Lenkijos karalystės ir Lietuvos Didžioji kunigaikštystės) gyventojų žydų surašymą Marijampolėje (Staropolėje) 1765 metais gyveno 347 žydų tautybės miestelėnai. Jie jau buvo atsiskyrę nuo Kalvarijos bendruomenės ir turėjo savo kahalą (bendruomenę), maldos namus bei kapines. Taip prasidėjo mūsų miesto kūrimas, kuriame dalyvavo žydai, lietuviai ir kitų tautybių miestelėnai. Šiandien Marijampolė yra septintas pagal gyventojų skaičių Lietuvos miestas, tačiau žydų bendruomenę primena tik išlikę pastatai ir buvusių marijampoliečių darbai.

Senosios žydų kapinės (Šaulių gatvėje) įkurtos XVIII amžiaus antroje pusėje Mokolų kaimo žemėje. Čia amžinojo poilsio atgulus pirmasis Marijampolės rabinas Haimas Perelmuteris Šeršoveris, kuris apie 1825 metus pastatė pirmąją mūsų mieste medinę sinagogą. Kapinės sovietinės okupacijos metais buvo sunaikintos. 1991 metais buvusių kapinių teritorijoje pastatytas paminklinis akmuo.

Rygiškių Jono gimnazija yra seniausia Suvalkijoje, kurioje mokėsi ne vienas žydų tautybės moksleivis. Šią gimnaziją baigė

ir Lietuvos kariuomenės kapitonas Jokūbas Gensas, 1920 metais savanoriu įstojęs į Karo mokyklą. Tarnavęs Lietuvos kariuomenėje, išėjęs į atsargą dirbo Jurbarko gimnazijoje lietuvių kalbos mokytoju, vėliau buvo Teisingumo ministerijos valdininku. 1935 metais baigė Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto ekonomijos skyrių. Vokiečių okupacijos metais buvo Vilniaus geto žydų tarybos nariu. Nuo 1942 metų liepos 12 – osios vokiečių įsakymu pradėjo vadovauti getui. Tuo pat metu buvo Vilniaus geto žydų policijos viršininku. Jokūbas Gensas atsidūrė dviprasmiškoje padėtyje, nes vokiečių nurodymu turėjo pateikti sąrašus masiniams šaudymams. Iš kitos pusės, saugojo geto gyventojus nuo visiško sunaikinimo. 1943 metų rugsėjo 14 dieną buvo iškviestas į Vilniaus gestapo būstinę ir ten nušautas.

Didžioji sinagoga ir Beit midrash'as (Kauno gatvės pradžioje). Šioje vietoje pirmoji medinė sinagoga iškilo apie 1825 metus, o mūrinė ir šalia esantis Beit midracho (Toros – hebrajų Biblijos – studijų salės) pastatas pastatyti apie 1889 metus, pagal Valerijaus Rybarskio projektą. Per II Pasaulinį karą pastatai nenukentėjo, tačiau 1957 metais po gaisro jie perstatyti ir įgijo dabartinį vaizdą. Sovietmečiu čia veikė audimo fabrikas.

Didžiojoje sinagogoje meldėsi rabinas Abraomas Dovas Popelis, kuris buvo Lietuvos Steigiamojo seimo nariu (1920-1922 metais) ir ten atstovavo Lietuvos žydų bendruomenei. Vokiečių okupacijos metais iš čia išvežta trijų tūkstančių hebrajiškų knygų biblioteka. Jos pėdsakai dingę Vilniuje.

Šalimais stovėjusiame Dailidės g. 7 A name buvo įsikūrusi marijampoliečių žydų Bidermanų šeima. Joje 1911 metais gimė sūnus Izraelis, kuris, pramokęs fotografo amato, 1930 metais iškeliavo į Paryžių ir čia tapo XX amžiaus vienu žymiausių prancūzų huma-

nistinės fotografijos meistru. Bendradarbiavo su dailininku Marku Šagalu, rašytoju Albertu Camiu ir kitais ryškiaisiais menininkais.

Jono Basanavičiaus aikštė. Turgaus aikštėje, vėliau tapusioje Piliėčių ir pagaliau pervadintoje į J. Basanavičiaus, geležies ir metalo dirbiniais prekiauvo Jakobas Aizikovičius, Berelis Blasbergas ir Šmerelis Rutenbergas, bakalėja vertėsi Zacharas Achronas ir Faivelis Kotleris, batais prekiauvo Chackelis Kalenickis, manufaktūra Joselis Abelsonas, odų prekyba vertėsi Judelis Segalis, plytomis prekiauvo Pesė Eichebergienė, ašutų plunksnų prekyba Chaimas Londonas. Toje pačioje aikštėje buvo Samuelio Finkelšteino restoranas, Chajos Garbarskaitės valgykla, Geršono Ribickio kavinė ir visur, kur pasisuksime - ar tai Gedimino ar Milicijos (dabartinė P. Butlerienės) gatvės - virė prekyba.

Fašistinei Vokietijai užpuolus Sovietų Sąjungą, 1941 metų birželio 22 dieną Marijampolės centras buvo subomborduotas, didžioji dalis pastatų apie J. Basanavičiaus aikštę - sugriauti.

Marijampolės Rotušė (Kęstučio g.). 1931 metais Marijampolės burmistru išrinktas Juozas Maurukas, jo pavaduotoju Chaimas Rotšteinas. Jie kartu septynerius metus rūpinosi miestu ir miestelėnais. Štai ką apie jų veiklą rašė to meto spauda: „Nuo to laiko prasideda miesto kultūrinimas. Dabar Vytauto sodas puikiai išrengtas ir patobulintas. Pastatyta graži rotušė. Basanavičiaus aikštėje sutvarkytas gražus sodelis su puikiomis gėlių klombomis bei suoleliais. Miestas naujai pergrįstas. Pastatyta viena iš gražiausių Lietuvoje Petro Armino pradžios mokykla.“ J. Maurukas bolševikų bus pasodintas į Marijampolės kalėjimą, po karo ištremtas į Sibirą, ten ištremtas mirė Ch. Rotšteinas.

Žydų gimnazija (Kęstučio g.) įkurta 1919 metais. Ji buvo pirmoji Europoje, kurioje mokyta hebrajų kalba (kitose mokslas tuo metu vyko jidiš kalba). Į šią mokyklą siekė patekti jaunuoliai ne tik iš Marijampolės ar aplinkinių miestelių, bet ir iš visos Lietuvos. Gimnazijoje dirbo talentingi dėstytojai, kurie išleido ne vieną gimnazistų laidą. Ją baigė apie 400 žydų jaunuolių. 1940 metais, Lietuvą okupavus sovietams, gimnazija buvo uždaryta, jos pastatas neišliko.

Vienas garsiausių mokinių buvo dailininkas Max Bandas. Jis gimė 1900 metais Kudirkos Naumiestyje, mirus tėvams, našlaitį priglaudė giminės Marijampolėje. Čia jis pradėjo lankyti žydų gimnaziją, tačiau mokėsi tik metus. Gimnazijos direktorius, pastebėjęs Maxo talentą piešti, kreipėsi į miesto žydų bendruomenę. Ji, surinkusi lėšų, išsiuntė jaunuolį mokytis į Berlyno Menų akademiją. Po trijų metų studijų Maxas persikėlė į Paryžių. Jo kūrybą matė prancūzų, vokiečių, JAV dailės gerbėjai. Pokaryje apsigyveno JAV. Jam buvo patikėta nutapyti prezidento F. Ruzvelto portretą, M. Bandas, Baltųjų rūmų užsakymu, sukūrė prezidento Džordžo Vašingtono medalioną.

Dailininkas buvo vedęs marijampolietę iš religingų žydų šeimos ir nors tarpukaryje jau buvo garsus

A. Kapsevičius su kolege Vaida Masaitiene pasibaigus naktinei ekskursijai „Išėjusiems negrįžti“. Jos dalyviams gidas atskleidė pikantiškų faktų apie Marijampolėje gyvenusių žmonių, pasakojo apie nutylėtus istorinius įvykius Augustinos MIKNEVIČIŪTĖS nuotrauka

dailininkas, dažnai apsilankydavo Marijampolėje. Įdomu, kad jo sūnus tapo garsiu Holivudo siaubo filmų režisierumi, o anūkas Alex Band yra žinomas pasaulyje popmuzikos atlikėjas.

Haknasat Orhim arba choralinė sinagoga (P. Butlerienės g.). Po 1894 metų gegužės 26 dieną kilusio gaisro buvo nuniokotas miesto centras ir tuometė Policijos (dabar P. Butlerienės) gatvė. Todėl atstatant miestą atsirado erdvė, kurioje iškilo nauja sinagoga. 1899 metais miesto architektas Valerij Rybarski parengė jos projektą ir, tikėtina, po metų Marijampolę papuošė gražus statinys. Sovietų valdžia čia buvo įkūrusi paruošų sandėlių ir daržovių paruošuvę. 1985 metais ji buvo rekonstruota. Šiuo metu čia veikia Beatricės Kleizaitės-Vasaris menų galerija.

Kino teatro „Palas“ (Vytauto g.) savininke ilgą laiką buvo Rachelė Rozenbergaitė, kuri gyveno pirmajame pastato aukšte, o antrajame buvo kino salė. Čia rodyti Holivudo filmai, čia miesto vaikai susipažino su peliuku Mikiu ir jo draugais.

Panelės Rachelės gyvenimo istoriją savo atsiminimuose užrašė marijampolietė Irena Danutė Urbienė: „Kaizerinės okupacijos metais lietuviai buvo engiami, išnaudojami... Valgyti nebuvo ko. O dar įsisuko vidurių šiltinė... visa šeima pasitraukė į panelės Rachelės ir jos tėvėlių dvarą (tarp Aštrosios Kirsnos ir Krosnos)... Dvare buvo didžiulė karvių ferma... Vokiečiai privertė ir panelę Rachelę melžti karves... Ji buvo įsitaisiusi labai didelį plokščią butelį, į kurį nusi-taikiusi įpildavo pieno... Tai buvo baisi rizika, bet taip ji išgelbėjo sergančius vaikus nuo mirties. Ar galima buvo užmiršti jos riziką ir geraširdiškumą... Taip, buvo lemta, kad kito tikėjimo ir išsilavinimo žmogus taip aukotųsi. Hitlerinės okupacijos metais nesugebėjome jos išgelbėti: per greit ir netikėtai buvo įvykdyta egzekucija – susidorojimas, šaukiantis Dangaus keršto... Jau buvo bandyta ieškoti apie Kalvariją jai slėptuvės, bet, deja, deja... nesugebėjome.“

Rachelė Rozenbergaitė buvo nužudyta kartu su kitais marijampoliečiais žydais Šešupės vingio slėnyje.

Miesto sodas (Vytauto g.) - seniausias Marijampolės parkas, kuriam, minint Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Vytauto metus, buvo

suteiktas Vytauto Didžiojo vardas. Miesto sode vykdavo renginiai, koncertai, vaidinimai, paskaitos, šokiai...

Dažno išeivio atsiminimuose - ar jis būtų lietuvis, ar žydas - tai pats gražiausias parkas pasaulyje, nes čia prabėgo jų jaunystė ar vaikystė. Sovietiniais metais parkas buvo apleistas, vėliau „sovietintas“ stengiantis jį ištrinti iš marijampoliečių atminties. Parko vartai nugriauti, panaikinti tilteliai per Javonio upelį, jis palaidotas po žeme, o sodo erdvę užpildė komunisto Vinco Mickevičiaus - Kapsuko stovykla. Parkas rekonstruotas 2012 metais.

Masinė žydų žudynių vieta ir kapavietė (Šešupės slėnis). 1941 metų birželio 22 dieną, prasidėjus Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karui, nenumaldomai artėjo juodžiausias Marijampolės istorijos periodas. Jau liepos 7 dieną nužudyti pirmieji 32 marijampoliečiai žydai, liepos 18 dieną - dar 53...

Tai buvo tik pradžia. 1941 metų rugsėjo 1-ąją kareivinių šaudyklos teritorijoje nužudyta virš šešių tūkstančių žmonių, tarp jų beveik visi Marijampolės žydai. Žudė Joachimas Hammanno „skrajojantis būrys“, kurio pagrindu sudarė lietuviškas Tautos darbo apsaugos batalionas, o tiksliau jo 3 - ioji kuopa. Marijampolėje žydai žudyti praktiškai visoje miesto teritorijoje.

Sovietiniais metais masinė kapavietė buvo kareivinių teritorijoje, todėl patekti ten reikėjo leidimu. Vykstant parodomiesiems aukų pagerbimams kalbėta tik apie tarybinius piliečius, kurie čia sušaudyti, tačiau niekada neminėta, kad tikrosios aukos yra marijampoliečiai žydai - miesto kūrėjai.

Naujosiose žydų kapinėse (Vokiečių g.) laidota 1914-1940 metais. Po II Pasaulinio karo kapinės išniekintos ir apiplėštos. Tik 1992 metais jos buvo sutvarkytos. Tada aptikta vienuolika akmeninių antkapių. Dešimt jų buvo sustatyti ratu, taip simbolizuojant minjaną - dešimties suaugusiųjų žydų kvorumą. Žydų religijoje tiek reikia atlikti kolektyvinę maldą.

Vienas antkapio akmuo paliktas nuošalyje, kur buvo rastas. Taip pat išlikę kapinių tvoros pamatai.

P. S. Arūnas Kapsevičius šiemet išleido knygą „Niekada nepalik savo miesto. Marijampoliečių žydų istorija nuo pradžios iki Holokausto“...

Prie žydų žudynių vietą žyminčio paminklo reikia eiti dar sovietmečiu asfaltuoto tako liekanomis, kurių pusė apžėlususi - pieva ir tiek...

Redakcijos nuotraukas